

критиката се задоволява да ръкопляска или да осъжда отделни страни от този процес на преустройство, труден и мъчителен, да разглежда неговите почти неизбежни кривулици просто като „отклонения“ в една или друга посока, като „ревизионизъм“, „догматизъм“ и пр. (А колко по-разумно би било да се търси в едно произведение степента на правдивост, авторските размисли върху нашето време, авторски индивидуални черти и пр.! Връзката между политиката и теорията, от една страна, и художественото творчество, от друга, далеч не е така простичка и непосредствена, както се струва на някои наши критици и теоретици.) Според мен това е несериозно и твърде малко полезно.

Би трябвало нашата критика да стане и по-марксистка, и по-реалистична, и по-философски наситена. Гръмката лява фраза не е марксизъм, както не е марксизъм и безпринципността — нека бѣда извинен за изречената банална истина, но тези неща за съжаление все още се котират. А време е да се заговори за тях. И време е нашата литературна критика и теория сама да поеме този разговор, ако иска да се наложи на съзнанието на писатели и читатели, ако иска да бѣде не само съдия, все едно благосклонен или строг, но и приятел на писателя.

Опитах се да посоча по-горе, че трудностите в развитието на нашата критика не носят чисто литературен характер. Разбирам това и все пак тези неща трябваше да се кажат. Нека се надяваме, че ще дойде време да си разменим и комплименти.

ЗА КРИТИКАТА ИЛИ ЗА КРИТИКА?

Йордан Радичков

Определени хора, съзнаващи цялата отговорност на своята работа, са се залавяли да проникнат в същността на литературните явления, като търпеливо са преминавали по цялата неравномерна повърхност на литературата ни, изследвали са я и продължават да я изследват при пълна публичност. Лично аз дълбоко уважавам заниманията на тия литературни критици и те покриват понятията ми за литературна критика. Вярно е, че са малцина, но мигар тая трудна работа, която изисква извънредно силно нажежаване на мисълта, би могла да се върши от всекиго. Непомятени са ми желанията на някои наши издания да се говори все повече за литературната критика, та даже сме и свидетели как огромни пространства на тия издания се завземат в спорове има ли тя място или няма, гледа ли си добре работата или произнася само благи думи, в състояние ли е да изпълнява задачите си и т. н. и т. н.; сякаш някой ѝ е отнел правата или пък не иска да ѝ признае заслуги. Несимпатично е — тъй мисля — когато някой е особено настойчив нещо да му се признае. Най-малко тая работа е несериозно занимание за сериозни хора. Съществува естествено и неприязън, и раздражителност по определени забележки в творчеството на тоя или оня писател, натрупали са се лични съображения и отчуждаване на оценката на писатели и книги. Струва ми се, никакви усилия не ще бъдат в състояние да обърнат лице срещу лице хора, които отдавна са

си станали чужди. Една прослойка от литературната критика се оплаква също тъй, че не била обичана от писателите. Има прости закони на човешка взаимност и най-хубаво е, ако не се оплакваме. Трудът на писателя и трудът на литературния критик е чисто мъжка работа и не разбирам какво обяснение в любов трябва да съществува там, където кипи мъжка пот! Понеже се говори за литературна критика, не мога да не спомена и за една друга група, която лично аз смятам, че няма нищо общо с литературната критика, а по-скоро се е присламчила към нея и се най-много оплаква и иска признания. За съжаление тази прашина група спори повече за прахуляка, който сама си е вдигнала. Забелязвам в нея момчета, с които заедно почнаха да ни растат скулуфите, после те учиха на държавни стипендии тук или в чужбина и натрупаха много познания, но проявите им са лишени от избухливост на мисълта; те твърде рано почнаха да търсят защитата на тоя или онзи широк гръб, на това или онова значително лице, станаха доброволни оръженосци, без да си дават достатъчно ясна сметка, че мечът на съдбата се носи от простите хора. Неприятно е да се гледа лекомисленото размахване на тия оръженосци, забравяйки, че ние живеем при пълна публичност. Неприятно е и да се съветва, но бих казал: нека преди да бръснем чужди бради да се научим да бръснем собствените си скулуфи. Не бих споменал тая група, ако не ми правеше впечатление, че тя все повече и повече се разлива, все повече печели територия, за да запълнела, според някои, една съпътстваща празнина. Ако някъде има дупка, нека си остане дупка, вместо да я пълним с вата.

Тъй си мисля за критиката: едни критици уважавам, те ме изпълват с почителност. Други критици не уважавам; техните възгледи, ако изобщо имат определени възгледи, не са ме вълнували никога. Така че в никакъв случай не мога да възприема желанието или амбицията да се признаят заслуги на литературната критика и да ѝ се отдели почетно място. Ами че тя да не е трети пехотен полк, та да четем за нея заповед по литературния гарнизон!

ДИАЛОГ ЗА КРИТИКАТА

Камен Зидаров

Ние вървим с един мой приятел критик по улицата и говорим за театъра. Той е голям естет, убеден комунист и обича талантивите произведения на изкуството. Срещу нас иде една жена. Внезапно той млъкна, заглежда се в нея внимателно и когато тя ни отмина, той възкликна: — Каква красива жена!

— Носът ѝ беше малко голям — възразявам аз, — пък и... челото като че ли беше ниско...

— Няма значение — възразява той. — Общо взето тя прави впечатление на красива жена. — Погледни — казва той, като се обръща след нея — каква изящна глава, стройна фигура, красиви крака... Потресающа красавица!.. Жена с атмосфера! Естетическа...